

Кулуева Ф.К.

**ОРТО КЕСИПТИК ОКУУ ЖАЙЛАРЫНДА ИНФОРМАТИКА
КУРСУ МЕНЕН КЕСИПТИК ПРЕДМЕТТЕРДИ ИНТЕГРАЦИЯЛАП
ОКУТУУНУН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ**

Кулуева Ф.К.

**ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ КУРСА
ИНФОРМАТИКИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПРЕДМЕТОВ В СРЕДНИХ
СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

F.K. Kulueva

**SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS
IN THE COURSE OF COMPUTER SCIENCE EDUCATION TECHNOLOGY,
AND INTEGRATION OF SPECIAL ITEMS**

УДК:371-456/52:01

Бул илимий макалада атайын кесиптик орто окуу жайларында ИКТ предметин колледждин студенттерине окутууда предмет аралык байланышты колдонуу аркылуу (интегративдик ыкманын) ишке ашыруунун мүмкүнчүлүктөрү негизделип көрсөтүлдү.

In this scientific article necessity and the possibility of using interdisciplinary communication (integrated approach) for teaching the subject of ICT College Students

Жалпы билим берүү менен кесиптик предметтердин системалык бир бүтүндүүлүгү - предметтик байланыштын интеграцияланышынын жүзөгө ашырылышы келечектеги адистерди даярдоонун сапатын көтөрүүдөгү өбөлгөлөрдүн бири болуп эсептелет. Акыркы жылдары көп изилдөөчү - окумуштуулар орто кесиптик билим берүүдө теория менен практикадагы ар түрдүү окуу курсун окутууда интеграциялоонун зарылчылыгын баса белгилешкен. Окуу предметине тиешелүү болгон түрдүү деңгээлдеги маалыматтарды өздөштүрүүдө студенттердин интеллектуалдуулук жана чыгармачылык деңгээлдеринин өркүндөшү үчүн окуу предметиндеги бөлүмдөрдүн ортосундагы байланыштар эле сыяктуу эле түрдүү предметтердин ортосундагы байланыштын бир бүтүндүүлүгү аркылуу предметтердин өз ара интеграцияланышы, окутуу процессиндеги педагогикалык өтө маанилүү жагдай болуп саналат.

Эгерде интеграцияны философиялык көз караш менен Караганда ар бир жөнөкөй элемент бири-бири аркылуу жалпы бир маанилуу бутундуулукту көрсөтүүдө касиеттеринин өз ара тыгыз байланышынын берилиши аркылуу туюндурулат. Ал эми бир жагынан, окумуштуулар интеграцияны илимий билимдин өнүгүшүндөгү ички резервдик ролун четке кагышат дагы, бир жагынан болсо интеграцияны илимдеги азыркы заманга ылайык өнүгүшүндөгү өз ара аракеттенген сапаттуу жаңы тиби деп эсептешет (Б.В. Ахлибинский, Б.М. Кедров, П.Н. Федосеев). Көпчүлүк окумуштуулар интеграцияны илимий-техникалык революция менен байланыштырат (М.А. Розов, П.Н. Федосеев, А.Д. Урсул). Кээ бир окумуштуулар илимдеги өз ара аракеттенишүүнүн фактору деп карашат (М.Г. Чепиков). Мына ушундай илимий чөйрөдөгү ойлор бул интеграцияны жарым жартылай

аракеттеринин - ар түрдүү көз караштардын колдонуу чөйрөсүнүн кез карандылыгынан алып чыкканга жөндөмдүү көрүнүш катары мүнөздөлүшүн аныкташат.

Көпчүлүгү интеграцияны илимий-техникалык революция менен байланыштырышат (М.А.Розов, П.Н.Федосеев, А.Д. Урсул). Кээ бир окумуштуулар аны илимдердин бирге аракеттешүүчү фактору катары карашат (М.Г.Чепиков). Мындай илимий түрдүү ойлор, интеграция - бул колдонуу аймагынын көз карандылыктан чыгууга жөндөмдүү ар кандай аспекте кеп функционалдуу кубулуш деген ой менен байланыштуу.

Көпчүлүк авторлор интеграциянын бир маанилуу функционалдык жагын бөлүп карашат. Мисалы, Н.И. Кондаков, В.Г.Левин, А.Д.Урсулдар интеграцияны билим берүүдөгү кээ бир бүтүндүккө алып баруучу, чачкын элементтер ортосундагы байланыш процесси катары карашат; В.Г.Афанасьев, Б.М.Кедровдор бириккен системанын бөлүктөрүнүн арасындагы көз карандылык жана өз ара байланыштын тыгыздыгынын абалына басым коюшат. Мамбетакунов Э.М. интеграцияны элементтер системасынын өз ара аракеттеринин жыйынтыгы катары аныктап, алар аны мурда пайдаланылбаган, толук бириккен жана жаңы пайда болгон «интегративдүү касиетке» алып келерин аныктап көрсөткөн. Интеграциянын негизги шарты катары авторлор ар тармактуу интегралдашкан билимдин жалпы илимий изилдөөдөгү милдети жана максатынын бар болуусу; илимдин өз ара байланышын процессинде таанып - билүү системасынын каражаттарын, жалпы биригүүнүн зарылдыктарды иштеп чыгуу.

Окумуштуулар К.Коффка, Ж.Пиже, ошондой эле Л.С.Высотский ой жүгүртүүнү өрчүтүүнү мүчөлөп ажыратуудан биригүү процессин бөлүшүп, В.Штердин - окутулуп жаткан предметтин алгач бир бөлүгүн гана (бир предметти гана) түшүнөт, андан кийин гана бир бөлүктү дүйнөнүн бүтүн образына байланыштырат деген бекемдөөсүнө такашат. Бул идеалар окумуштуу-психологдордун акыл процесстеринин закон ченемдүүлүгү жөнүндө интегралдашкан билим берүү мүмкүнчүлүгүн такташат. Кыргыз

Республикасынын жана чет элдик психологдордун глобалдуулук жөнүндөгү чечимдеринин (иргелиги психологиянын дифференциалдык аран кан процесстерин окуучулар өздөрүнүн конкретүүлүгүндө жана Н.Н.Поддьяковдун изилдөөсүндө каралган. Ал интеграциянын дифференция процесстеринин үстүнөн басым кылуу процесси сублендуруп, психологиялык окутуунун бүтүндүүн камсыз кышат. Басым кылуучу интеграциялык процесстер окуучулардын, алардын психикасынын эардык тармактарына (интеллектуалдык, эмоционалдык, мотивациялык) меер коёт жана педагогдор үчүн эң башкы нерсе билим-тарбия берүү иштериндеги тактиканы жана стратегияны аныктап берет.

Илимий-педагогикалык адабияттардын анализдери көрсөткөндөй, интеграцияга үмтүлүү - бул негизги бирден-бир ата мекендик жана дүйнө жүзүндөгү билим берүү процесстеринин өнүгүү тенденциясы болуп эсептелет. Окумуштуулар окутуу процесстеринде интегративдуу мамилени чечүү ыкмасын сунушташат, мисалы, интегративдүү курстарды түзүү, предметтердин интеграциясы (Л.И.Балашова, М.Н.-Берулава, О.Н.Боровикова). Ал эми башка ыкма «практикалык синтез» - ал окутуунун жана тарбия берүүнүн ар кандай ыкмаларын, жолдорун пайдалануу жана бириктирүү менен чектелет (Ю.С.Бродский, В.И.Загвязинский, В.Д.Семенов).

Интеграциянын негизги мааниси келечектеги адистердин профессионал болуусу үчүн, илимде билим синтезине тенденция уламдан-улам күчөтүлүп, жалпы закон ченемдүү объективдуу чындыкты изилдейт. Окуу процессинин интегративдүү түзүлүшү өзүнө чоң техникалык шартты камтыйт. Интегративдүү жолдун болгон ыкмаларын жүзөгө ашыруу жалпы жана жогорку билим берүү тармагында гана камтылат. Интеграция билим берүүнүн маңызы, билим системасынын бүтүндүгүн түзүү факторунун негизи болуу менен, орто кесиптик билим берүү жайларынын практикасында кең кесири жайылтыла элек.

Ошону менен бирге атайын предметтерди окутуу процессинде негизинен чектелген айлампандагы каралып жаткан кубулуштарды кабыл алуу, көнүү жүрөт, бул болсо ой жүгүртүүнүн көрсөтмөлүү ыкмасынын алдыда жайгашуусун түзүп, чыгармачыл активдүүлүктү кысып коёт. Коомдогу жашоо шартыбыздын бардык тармактарын компьютерлештирүү - ошондой эле информациялык-коммуникациялык технологиянын ролу - кесиптик милдетти чечуучу эффективдүү каражат катары актуалдуу кылат. Ошондуктан колледждин студенттерин даярдоодо интегративдик жол гана чыгармачыл эмгекти түзүүчү тажрыйбалуу адис болушуна негиз боло алат деген ойду айтууга алып келет.

Педагогикалык иштердин жетиштүү жайылтылган спектрине карабастан интеграция жана интегративдүү мамилелерге арналган окутуу процессинде, биз интегративдүү мамиленин колледждин студенттерин маалыматтык даярдоого арналган иштеринен көрө алган жокпуз.

Жогорудагы каралып өткөн жагдайлар кийинки **карама-каршылыктарды** түзүүгө шарт түзүп, аларды жөнүү эффективдүү окутуп-үйрөтүүнү жана колледждердин студенттерин билим деңгээлин жогору-

латууга көмөк берет деген илимий практикалык чечимге алып келди:

- окутуу процессиндеги интегративдүү түзүлүштүн кеңири технологиялык мүмкүнчүлүктөрү менен жана алардын колледжде окуган студенттердин информациялык - коммуникациялык технологияларды окутуу процессинде ишке ашырууда байланыштын жетишсиздиги;

- педагогикалык менен билим алуунун ордун толуктоочу талапка ылайык шарттардын жоктугу жана ошондой эле информатика менен атайы кесиптик предметтер аралык интеграцияны жүзөгө ашыруу механизми иштелип чыкпагандыгы;

- Инсандын чыгармачыл потенциалын өзүнчө ишке ашыруу жана окуу жайлардагы чыгармачыл иштердин уюштуруудагы чыныгы шарттардын жоктугу;

- Окутуудагы интегративдүү мамилени жүзөгө ашырууда алдыңкы катардагы тажрыйбалардын жыйынтыгынын бар болуусу менен жана орто кесиптик окуу жайларында информациялык - коммуникациялык технологияларды колдонуу контекстинин педагогикалык практикасында берилген мамилелерди жайылтуу боюнча методикалык көрсөтмөлөрдүн жетишсиздиги;

Мындай багыттагы илимий изилдөө ишинин максатын төмөндөгүчө негиздесе мүмкүн болот деген ойдобуз: Колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технологиялардын негизинде даярдоодо интегративдик мамилени жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгү жана негиздесе зарылдыгы.

Ошондой эле төмөндөгүдөй изилдөөнүн **илимий божомолун** келтирүү иштеле турган жумуштардын максатын аныктап алууга көмөк берет деп ишенебиз: Колледждин студенттерин ИКТ предмета аркылуу даярдоо эффективдүү болот эгерде:

- колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технология окутуу процесси чыгылдырган информацияны интеграциялап процессинин жана атайын кесиптик предметтин модели түзүлсө;

- колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технологияга окутуу процессиндеги багыт - келечектеги адистер үчүн өздүк билимин өстүрүү, анын окуу жолундагы сырткы жана ички билим берүү азыктарынын негизинде интеграциялоо болуп саналат.

- педагогикалык принциптерден түзүлгөн информатиканын интеграциясынын дидактикалык шарттарын жана атайын кесиптик предметти, колледждин студенттерин маалыматтуу даярдоо методикасынын мазмунун түзүү керектиги;

- информациялык - коммуникациялык маалыматтык-коммуникациялык технологияга окутуу да атайын кесиптик предмет тармагынын тапшырмалары интегративдүү камтылышы керектиги камсыз кылынса.

Аядыга коюлган максат жана илимий божомолдор мындай багыттагы жүргүзүлүүчү илимий иштин төмөндөгүдөй **негизги милдеттерин** аныктады:

1. Педагогикалык теория жана практикада интеграциянын көйгөйлөрүнүн абалына талдоо жүргүзүү.

2. Колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технологияларга даярдоодо интегративдик мамиленин негизделиши керектиги.

3. Колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технологияларга даярдоо процессинде ИКТнын жана атайын кесиптик предметтердин интеграцияланышын моделин иштеп чыгуу.

4. Колледждин студенттерин информациялык - коммуникациялык технологияларга даярдоо процессинде ИКТнын жана атайын кесиптик предметтердин интеграцияланышынын дидактикалык шарттарын аныктоо.

5. Информациялык - коммуникациялык технологиянын жана атайын кесиптик предметтердин интеграцияланышын негизинде колледждин студенттерин кесипке даярдоо мазмунунун методикасын иштеп чыгуу.

6. Информациялык - коммуникациялык технологиянын мүмкүнчүлүктөрүн ачып көрсөтүүчү жана атайын кесиптик сабактын тармагын камгытан интегративдүү тапшырмаларды иштеп чыгуу.

7. Интегративдүү мамиленин колледждин студенттерин кесипке даярдоодогу натыйжалуулугуна баа берүү методикасын иштеп чыгуу.

8. Колледждин студенттерин кесипке даярдоодогу интегративдүү мамиленин натыйжалуулугун эксперимент жүзүндө текшерип көрүү.

Мындай багыттагы аткарыла турган *илимий изилдөөнүн жакшылыгын* төмөндөгү максаттуу багыттар менен көрсөтсө болот деген ойдобуз:

- колледждин студенттерин окутуу процессиндеги информатика жана атайын кесиптик предметтерди интеграциялап окутуунун иштелип чыга турган модели жана концептуалдык схемасы түрүндө көрсөтүлүшү;

- колледждин студенттерин окутуунун багыты предметтик аралык интеграция жана окутулуп жаткан адамдын өздүк билимин өркүндөтүүнүн жыйынтыгы катары бөлүнгөн, интеграцияланган ички билим деңгээлинин негизинде (колледждин студентине информативны окутуу, кесиптик багытында информациялык - коммуникациялык технологияларды чыгармачыл ишмердүүлүктө колдонуу) жана окутуу ишмердигиндеги сырткы билим деңгээли (информациялык - коммуникациялык технологияларды окууда интеграциялоо маселелеринин колдонулушу);

- информатиканы окутуунун сапатын көтөрүү каражаты катары колледждин студенттерин кесипке даярдоодо интегративдүү мамиле чыгармачылык ишмердүүлүктү окутуудагы кесиптик багытынын педагогикалык эксперименттен өткөрүү.

Ошондой эле изилдеенун *теориялык маанисин* төмөндөгү жыйынтыктоолор негиздеп көрсөтүүнү туура таптык:

«Колледждин студенттерин кесиптик ишмердүүлүккө даярдоо» түшүнүгүнүн мазмуну атайын орто кесиптик билим берүү системасындагы түзүлгөн окутуу процесси катары аныкталган, информатика предмета боюнча билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн бирдиктүү системасынын калыптанышына багытталган, колледждин студенттеринин кесиптик багытында информациялык - коммуникациялык технологияларды жана чыгармачылык ишмердүүлү-

гүн колдонуу жана келечектеги адистердин азыркы информациялык чөйрөдө иштөө мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу;

- «интегративдик ыкма» түшүнүгүн колледждин студенттерин кесипке даярдоо контекстинде окутуу процессинин субъектисинин өз ара аракеттешуусу катары детерминациялоо, информатиканы жана атайын кесиптик предметтерди окутууда интеграцияланышын негиздөө менен студенттин жеке билим деңгээлин өркүндөтүүгө багытталган, сырткы жана ички билим булактарынын негизинде интеграциялануучу окутуу ишмердиги, колледждин студенттерине информатиканы окутууда башкача өсүшкө алып келүүсү менен интеграциялоо милдеттерин аткаруудагы кесиптик багытында информациялык - коммуникациялык технологияларды чыгармачылык менен колдонуу;

- интегративдүү мамиленин негизин информациялык - коммуникациялык технологиянын базасында информатиканы окутуунун сапатын жогорулатуу каражаты катары колдонуу. Колледждин студенттерин ИКТга даярдоодо жана чыгармачылык ишмердүүлүктү окутууда кесиптик багыт;

- кесиптик атайын орто билим берүү система-сында студенттерди ИКТга даярдоодо интегративдүү мамиленин иштешинде дидактикалык шарттын аныкталышы, ошондой эле информатиканы интеграциялануу ыкманын негизинде жана атайын ылайыкталган тартиптерде окутуу процессинин максаттарын, принциптерин түзүү, информатика боюнча интеграциялоо жумуштарын атайын кесиптик предметтерге кошуу.

Мындай багыттагы жүргүзүлүүчү илимий жумуштун *практикалык маанисин* төмөндөгү аткарыла турган жумуштар аркылуу белгилеп кетсек болот:

- колледждин студенттерин ИКТга даярдоо мазмунун түзүү методикасы иштелип чыгат, ал өзүнө колледждин студенттерин кесипке даярдоо мазмунундагы тандоо талабын камтыйт, студенттерди кесипке даярдоо информациялык - коммуникациялык технологияларга окутуу процессинде интегративдүү мазмундагы технологияда түзүлөт;

- информатика жана атайын кесиптик предметтерди окутуунун интеграцияланышы боюнча тапшырмалар иштелип чыгат;

- колледждин студенттерине ИКТга даярдоонун эффективдүүлүгү аныкталуу менен, информатиканы окутуунун сапатынын жогорулашы керсетулет, кесиптик багыттагы маалыматтык даярдоо жана колледждин студенттеринин чыгармачылык ишмердүүлүгүнүн өсүшү интегративдүү мамиленин иштешинин жыйынтыгы катары көрсөтүлөт.

Кыргыз Республикасында атайын кесиптик орто окуу жайларында информациялык - коммуникациялык технологияларга окутуудагы интегративдик ыкманын колдонулуп илимий изилдөө иштеринин жүргүзүлүшү өзүнүн жакшы жыйынтыктарын берет деген ойдобуз, себеби бул багытта жүргүзүлүүчү илимий иштин актуалдуулугу жогорудагы илимий негиздөөлөргө таянган багытуу илимий иш болуп эсептелет.

Адабияттар:

1. Аберган, В.П. Интеграция профессионально-педагогич-

- ческих знаний в системе подготовки учащихся педучилищ: Автореф. дис... канд. пед.наук: 13.00.08 / В.П. Аберган. - Минск, 1994. - 20 с.
2. Безрукова, В.С. Педагогическая интеграция: сущность, состав, механизмы реализации / В.С. Безрукова // Интеграционные процессы в теории и практике: Сб.науч. трудов. - Свердловск: Свердловский инженерно- педагогический институт, 1990.-С. 5-25.
 3. Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.П.Беспалько,-М.: ИРПО, 1995,- 336 с.
 4. Васильева, СВ. Интегративный подход при разработке содержания обучения в средних специальных учебных заведениях / СВ. Васильева. - М., 1993.-156 с.
 5. Интегративные тенденции в современном мире и социальный прогресс / Под ред. М.А. Розова. - М: Изд-во МГУ, 1989.-289 с.
 6. Интегративный урок в среднем профессионально-техническом училище: Метод, рекомендации /' Сост. О.М. Егорченко. - Алма-Ата, 1990. - 32 с.
 7. Мамбетакунов, Э.М. Дидактические функции межпредметных связей в формировании у учащихся научных понятий [Текст]: Учебно-методическое пособие / Э.М. Мамбетакунов. - Фрунзе, 1986.
 8. Мамбетакунов, Э.М. Педагогиканын негиздери: Жогорку окуу жайларынын студенттери үчүн окуу куралы. [Текст] / Э.М. Мамбетакунов, Т.М. Сияев. Бишкек: Педагогика, 2008. - 304 б.

Рецензент: д.пед.н., профессор Мамбетакунов У.Э.